

B.K. BIRLA CENTRE FOR EDUCATION

SARALA BIRLA GROUP OF SCHOOLS
A CBSE DAY-CUM-BOYS' RESIDENTIAL SCHOOL

PERIODIC TEST-01 (2025-26)

SANSKRIT (119)

Class : IX

Date : 06.08.2025

MARKING SCHEIM

Duration : 1 Hrs

Max. Marks : 25

खण्ड ख

रचनात्मक कार्य (10 अंकात्मकः)

प्रश्न 01 पञ्चसंस्कृतवाक्येषु मञ्जूषापदसहायतया अधः दत्तं चित्रवर्णनं कुरुत। 1X5=5

(पाँच संस्कृत वाक्यों में मञ्जूषा के शब्दों की सहायता से नीचे दिए चित्र का वर्णन कीजिए।
एषः समुद्रतटः अस्ति। बालाः, मित्रैः सह पादेन कन्दुकम् क्रीडन्ति।
केचन तरङ्गैः क्रीडन्ति। केचन नौकया समुद्रविहारं कुर्वन्ति।
केचन बालुकाभिः गृहम् रचयन्ति, छात्र के विवेकानुसार अन्य वाक्य स्वीकार

अथवा

'प्रातःभ्रमणम्' इति विषयम् अधिकृत्य मञ्जूषापदसहाय्येन संस्कृभाषायाम् अनुच्छेदं लिखत-

मञ्जूषा

प्रातःकालः, मन्दः, पवनः, शीतलः, मनोहराणि दृश्यानि, सर्वत्र, सर्वे, पुष्पाणि, बालकाः, उद्यानस्य, क्रीडन्ति, भ्रमन्ति
छात्र के विवेकानुसार वाक्य स्वीकार

प्रश्न 02 निम्नलिखितम् संवादं मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां सहायतया पूरयित्वा पुनः लिखत - 1X5=5

(निम्नलिखित संवाद को मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से पूरा करके पुनः लिखिए।

रामः - त्वम् कुत्र (i) गच्छसि।
रत्नः - अहम् (ii) विद्यालयम् गच्छामि।
रामः - (iii) तव विद्यालये कति अध्यापकाः सन्ति ?
रत्नः - मम विद्यालये (iv) पञ्चदश अध्यापकाः सन्ति।
रामः - तव (v) विद्यालये अध्यापिका न अस्ति ?
रत्नः - मम विद्यालये (vi) एका अध्यापिका अस्ति।
रामः - तव अध्यापकानां (vii) व्यवहारः कीदृशः अस्ति ?
रत्नः - तेषां व्यवहारः (viii) स्नेहशीलः अस्ति।
रामः - अहम् अपि तत्र (ix) पठितुम् इच्छामि।
रत्नः (x) अवश्यमेव।

अथवा

निम्नलिखितां कथां मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां सहायतया पूरयित्वा पुनः लिखत -

मर्यादापुरुषोत्तमः श्रीरामः

श्रीरामः (i) मर्यादापुरुषोत्तमः आसीत्। सः (ii) राज्ञः दशरथस्य पुत्रः आसीत्। (iii) पितुः आज्ञां पालयितुं सः
चतुर्दशवर्षाणि यावत् वने (iv) निवासम् अकरोत्। तेन सह तस्य (v) पत्नी सीता भ्राता लक्ष्मणः चापि (vi) वनम्
अगच्छताम्। वने (vii) रावणः सीताम् अहरत्। रामः (viii) रावणम् हत्वा सीताम् आनयत्। सः (ix) लंकाराज्यम्
विभीषणाय अयच्छत्। रामायणे श्रीरामस्य (x) जीवनकथा वर्णिता अस्ति।

खण्ड ग

अनुप्रयुक्त व्याकरणम् (05 अंकात्मकः)

प्रश्न 03 स्थूलपदेषु सन्धिविच्छेदम् अथवा सन्धिं कृत्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) 1X2=2

(स्थूल पदों में सन्धि अथवा सन्धिविच्छेद करके उत्तर पुस्तिका में लिखिए।

(1) अधुना (सूर्योदयः) सूर्य + उदयः भवति।
(2) श्लोकस्य (अनु + अयः) अन्वयः लेखनीयः।

(3) (नायकः) नै + अकः अभिनयं करोति।

- प्रश्न 04 मञ्जूषायां प्रदत्तैः अव्ययैः सहायतया वाक्यानां रिक्तस्थानानि पूरयत – (प्रश्न त्रयम्) 1X3=3
- मञ्जूषा में दिए गए अव्ययों की सहायता से वाक्यों के रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए।
- (i) सः जनः किमर्थम् इतस्ततः भ्रमति ?
- (ii) ग्रामात् बहिः एका नदी प्रवहति।
- (iii) त्वं स्वनगरं कदा गमिष्यसि ?
- (iv) श्वः अहं पुस्तकं पठिष्यामि।

‘घ’ भागः

पठितावबोधनम् (10 अंकात्मकः)

प्रश्न 05 अधोलिखितं गद्यांश पठित्वा निर्देशानुसार प्रश्नान् उत्तरत-
नीचे दिए गए गद्यांश को पढ़ें और निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दें

- I. एकपदेन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्) ½X2=1
- (i) ब्राह्मणः कीदृशं नकुलं बालरक्षायां व्यवस्थाप्य गच्छति ? चिरकालपालितम् इमं पुत्रनिर्विशेषं
- (ii) नकुलेन बालसमीपम् उपसर्पन् कः दृष्टः ? कृष्णसर्पः
- (iii) अत्रान्तरे कः श्राद्धं गृहीत्वा गृहम् उपावृत्तः ? ब्राह्मणः
- II. एकवाक्येन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्) 1X2=2
- (i) ब्राह्मणः किम् अवधार्य कोपात् नकुलं व्यापादितवान् ?
उत्तरम् - विप्रः तथाविधं तं दृष्ट्वा बालकोऽनेन खादितः इति अवधार्य कोपात् नकुलं व्यापादितवान् ।
- (ii) ब्राह्मणः किं कृत्वा विषादम् अगच्छत् ?
उत्तरम् - तम् उपकारकं नकुलं मृतं निरीक्ष्य आत्मानं मुषितं मन्यमानः ब्राह्मणः परं विषादम् अगच्छत् ।
- (iii) ब्राह्मणः श्राद्धार्थं गन्तुं किं अचिन्तयत् ?
उत्तरम् - ब्राह्मणः अचिन्तयत् - चिरकालपालितम् इमं पुत्रनिर्विशेषं नकुलं बालरक्षायां व्यवस्थाप्य गच्छामि।
- III. निर्देशानुसारम् उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्) 1X2=2
- (i) 'गच्छामि' इत्यस्य क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ? (घ) ब्राह्मणः
- (ii) 'रक्तविलिप्तमुखपादः' इत्यस्य विशेषणपदस्य विशेष्यपदं किम् ? (घ) नकुलः
- (iii) अनन्तरं यावत् उपसृत्य अपत्यं पश्यति। वाक्येस्मिन् क्रियापदं किम् ? (घ) पश्यति

प्रश्न 06 अधोलिखितं पद्यांश पठित्वा निर्देशानुसार प्रश्नान् उत्तरत -
नीचे दिए गए पद्यांश को पढ़ें और निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दें

- I. एकपदेन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) ½X2=1
- (i) कः अगच्छन् पदमेकमपि न गच्छति ? वैनतेयः
- (ii) पिपीलिकः कथं याति ? गच्छन्
- (iii) गच्छन् पिपीलिकः कुत्र गन्तुं समर्था भवति ? योजनानां शतान्यपि
- II. पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) 1X2=2
- (i) अगच्छन् वैनतेयः कुत्र न गच्छति ? अगच्छन् वैनतेयः पदमेकं न गच्छति ।
- (ii) कः योजनानां शतान्यपि याति ? पिपीलिकः योजनानां शतान्यपि याति ?
- (iii) कथं गरुडः न गच्छति ? अगच्छन् गरुडः न गच्छति ?
- III. निर्देशानुसारम् उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) 1X2=2
- (i) श्लोके 'याति' इति क्रियायाः कर्तृपदं किम् ? (ख) पिपीलिकः
- (ii) अत्र श्लोके 'गच्छन्' इत्यस्य पदस्य कः विपर्ययः प्रदत्तः ? (क) अगच्छन्
- (iii) 'पदमेकम्' अत्र विशेषणपदं किम् ? (घ) एकम्

===== अलम् =====